

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ АТАШАТ В МИНУЛОМУ І СЬОГОДЕННІ

РУДЮК С.М.,
ад'юнкт

Національна академія
оборони України

Відомо, що держави підтримують постійні офіційні зв'язки з іншими державами з допомогою дипломатичних представництв.

При дипломатичних представництвах часто організуються апарати військового, військово-морського та військово-повітряного аташе. Військовими аташе є офіцери, які перебувають на дійсній військовій службі у своїй державі.

Військові аташе представляють військові сили держави, що їх призначила та акредитується при військовому відомстві країни перебування.

Військовий аташе є радником глави дипломатичного представництва з військових питань. Він збирає інформацію про збройні сили держави перебування законними способами.

Ще на зорі людської історії, після виникнення перших держав і встановлення міждержавних відносин, послы і посланці не тільки передавали послання своїх правителів чужим володарям, але і намагалися отримати якнайповнішу інформацію про їх сили, насамперед збройні. Адже “ключ до ведення війни - спочатку вивчити становище ворога”¹.

Але для того послы мусили або самі добре розумітися у військових справах, або мати відповідних помічників.

Тому, коли Сціпіон Африканський скерував посольство до царя Сіфакса, він наказав вирушити з послом Лелієм своїм трибунам і центуріонам під виглядом рабів, щоб вони розвідали сили царя².

Подібна практика була явищем досить частим напротязі всього розвитку світової дипломатії, а оскільки в ній довгий час “законодавцем мод” виступала Франція, вважають, що саме французи - Людовік XIII, Наполеон I і Наполеон III сформували інститут військових аташе в такому вигляді, яким він дійшов до нас.

Коріння української військової дипломатії теж ховається в товщі віків.

Перші відомості про дипломатію давніх українців нашої ери відносяться до V- VI століть. Вона зароджувалася в ході тривалої збройної

боротьби племінних союзів і держав антів та склавенів з Візантійською імперією і була підпорядкована, в першу чергу, потребам оборони.

Тому і не дивно, що коли у 839 році при дворі імператора франків Людовіка Благочестивого з'явилися послы візантійського імператора Феоділа - єпископ Феодосій Халкідонський і спафарій Феофан, а з ними і послы Великого князя Київського, які поверталися додому окружним шляхом в товаристві і під охороною греків, франки запідозрили послів у шпіонажі. Були ці люди військові і це, мабуть, і стало підставою того, що франкам здалося, що: "...прийшли вони швидше шпіонити, аніж шукати дружби"³.

Жвава дипломатія, яку проводили і Київська Держава, і її наступниця - Галицько-Волинська, не обходилася без участі професійних військових - княжих бояр і дружинників.

Зрештою і самі князі у ті часи були головнокомандуючими збройними силами не так "за посадою", як за покликанням, а тому їх дипломатія була швидше військовою, аніж загальнополітичною. Згадаймо з цього приводу Святослава Завойовника чи Данила Галицького.

В часи входження українських земель до складу Великого князівства Литовського, а потім і Речі Посполитої українські магнати - нащадки давніх українських князів, зокрема князі Острозькі, займаючи високі посади гетьманів (командуючих збройними силами) теж проводили дипломатичні зносини, адже це входило у їхні прями обов'язки⁴.

Відповідно діяв і гетьман Богдан Хмельницький - творець Української Козацької Держави та його наступники.

Керівниками державних посольств були представники військової старшини. Адже в козацькій Україні серед старшин не бракувало людей з вищою освітою, які говорили кількома мовами. Сам Б.Хмельницький навчався у Львівській колегії, розмовляв кількома мовами; полковник Морозенко учився в Падуанському університеті (Італія), Ю.Немирич учився в Англії, Бельгії, Німеччині, Італії. Свої знання і досвід, а навіть і життя ці люди жертвовно склали на вівтар незалежності України⁵.

Проголошення Української Народної Республіки у листопаді 1917 р. викликало потребу встановлення зовнішньополітичних зв'язків з іншими державами. Це завдання було покладено на молоду українську дипломатію, зокрема і військову.

14 грудня (за старим стилем) 1917 року Генеральний Секретаріат УНР надав мандат та усні інструкції офіцеру українського війська Георгу (Юрію) Гасенку, першому в новітній історії України військовому дипломату, для здійснення спеціальної місії за кордоном. Працюючи у Швейцарії, він заснував там заклад УНР з функціями посольства, консульства і пресбюро одночасно, що створювало важливу організаційну передумову для поширення політичної присутності й інформаційних контактів України за кордоном⁶.

Створення дієвого постійного дипломатичного представництва України за кордоном і військового аташату значною мірою пов'язане з діяльністю адміністрації гетьмана П.Скоропадського. У червні 1918 р. було реорганізовано Генеральний штаб Збройних сил України. В структурі Генштабу були: розвідувальний відділ, як головний орган військової розвідки, та закордонний відділ, що організовував роботу військового аташату.

10 серпня 1918 р. гетьман затвердив закон "Про призначення військових агентів" до Берліна, Відня, Бухареста, Константинополя і Берна⁷.

Ще раніше, 4 липня 1918 р. ухвалюється закон "Про призначення військово-морських агентів та встановлення посад військово-морських агентів при посольствах Української держави"⁸. Українськими військово-морськими агентами видав Морський генеральний штаб, в якому був закордонний відділ. Цей відділ Генмору займався збиранням і опрацюванням відомостей про закордонні флоти і їх збройні засоби. Відділ тримав постійний зв'язок з українськими військовими агентами і на основі їх донесень складав звіти⁹.

Українські військові дипломати періоду УНР зробили свій значний внесок у справу визвольних змагань українського народу.

Новий стан розвитку української військової дипломатії розпочався із відновлення незалежності України у 1991 р.

Нинішні військові аташе у своїй діяльності керуються "Положенням про військових аташе", затвердженим Указом Президента України від 7 травня 1993 р. №165/93.

Військові аташе України перебувають у США, Канаді, Росії, багатьох Європейських країнах, а також в окремих країнах Південної і Центральної Америки, Африки, Азії. Скрізь вони з честю представляють Україну і її Збройні Сили.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Див.: У-дзин. Семь военных канонів Древнего Китая. - Санкт-Петербург, 1998.
- ² Секст Юлий Фронтин. Военные хитрости. (Стратегмы). - Санкт-Петербург, 1996.
- ³ Сахаров Л.Н. Дипломатия древней Руси: IX - первая половина X в. - М., 1980 - С. 42.
- ⁴ Див.: Wimmer J. Wojsko Polskie w drugiej polowie XVII wieku. Ministerstwo obrony narodowej. - Warszawa, 1965.; Ціватий В.Г. Європейська зовнішня політика і дипломатія першої половини XVI століття та українські землі (політико-правовий аспект)// Науковий вісник Дипломатичної академії України. - К., 1998. - Вип. 1. - С. 43-48.
- ⁵ Нудьга Г. Республіка козаків. - Львів, Фонд духовного відродження імені митрополита Андрея Шептицького, 1991. - С. 82.
- ⁶ Сідак В.С., Степанков В.С. З історії української розвідки та контррозвідки (нариси). - К., Інститут СБ України, 1995. - С. 103.
- ⁷ Там же.
- ⁸ Шрамченко С. Українські військово-морські агенти в 1918-1920 рр.//Табор. - 1932. - № 17. - С.81.
- ⁹ Коровин Е.А. Правовое положение военных аташе. - М., 1940; Сідак В.С. Національні спецслужби в період Української революції 1917-1921 рр. (невідомі сторінки історії). - К., 1998.